مىللىتىمىز تۈرك، دىنىمىز ئىسلام، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان

شەرقىي تۈركىستان

ئايلىق سىياسىي گېزىت

1996

11 - ئاي

21 - سان

ŞARKİ TÜRKİSTAN DOĞU TÜRKİSTAN

ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان نەشرىيات مەركىزى نەشر قىلدى

نۆۋەتتە، شەرقىي تۈركىستانلىقلار نېمە قىلىش لازىم

بىزنىڭ باش مەقسىتىمىز: شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈش.

ئۇلۇغ ئۇستازىمىز، بۈيۈك مۇجاھىدىمىز رەھمەتلىك مۇھەممەت ئىمىن بوغرا رەھمەتلىك ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن مۇستەقىللىقنى ئاخىرقى نىشان قىلىپ، پۈتۈن ئۆمۈرىنى ۋەتىنىنىڭ ئازادلىقى، خەلقىنىڭ ئەركىنلىكى ئۈچۈن كۈرەش قىلىش بىلەن ئۆتكۈزدى. بۈگۈنكى كۈندە دۇنيا، شەرقىي تۈركىستان توغرىسىدا ئاز - تولا ئۇقۇمغا ئىگە بولغان بولسا، بۇ تامامەن مۇھەممەت ئىمىن بوغرا بىلەن ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ كۆرسەتكەن پەۋقۇلاددە خىزمىتىنىڭ نەتىجىسىدۇر.

داۋامى 2 - بەتتە

تىببەتلىكلەر جياڭ زېمىنغا قارشى نامايىش ئۆتكۈزدى

(ئىستانبۇل «تۈركىيە گېزىتى»نىڭ بۇ يىل 11 - ئاينىڭ 29 - كۈندىكى خەۋىرى). كوممۇنىست خىتاينىڭ پارتىيە رەئىسى جياڭ زېمىن ھىندىستانغا قىلغان زىيارىتىدە شۇدۆلەتتىكى تىببەت مۇھاجىرلىرىنىڭ قاتتىق قارشى تۇرۇشىغا ئۇچرىدى. 60 مىڭغا يېقىن تىببەتلىك ھىندىستاننىڭ پايتەختى يېڭى دېھلىدا نامايىش ئۆتكۈزۈپ، ئۇنىڭ قەغەز ھەيكىلىنى كۆيدۈردى. نامايىشچىلار كۈچلۈك شۇئار تولاپ، كوممۇنىست خىتايلارنىڭ تىببەت خەلقىگە سېلىۋاتقان دەھشەتلىك زۇلمى، زوراۋانلىقى، مۇستەبىتلىكىنى پاش قىلدى ۋە لاما دىنىنىڭ دىن ئەقىدىلىرىنى ئۆزگەرتىپ، تىببەت خەلقىنىڭ دىنىي داھىسى دالاي لامانىڭ لامالىق مەرتىۋىسىنى قول ئاستىدىكى 6 ياشلىق بالىغا ئۆتكۈزۈۋالغانلىقىغا قارشى يۇقىرىقى سۈرەتتىكى كۆرۈنۈشنى بايان قىلدى.

جياڭ زېمىننىڭ بۇقېتىمقى ئۈستى يېپىق زىيارىتى، خىتاي رەھبەرلىرىنىڭ ھىندىستانغا قىلغان تۇنجى قېتىملىق زىيارىتى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ.

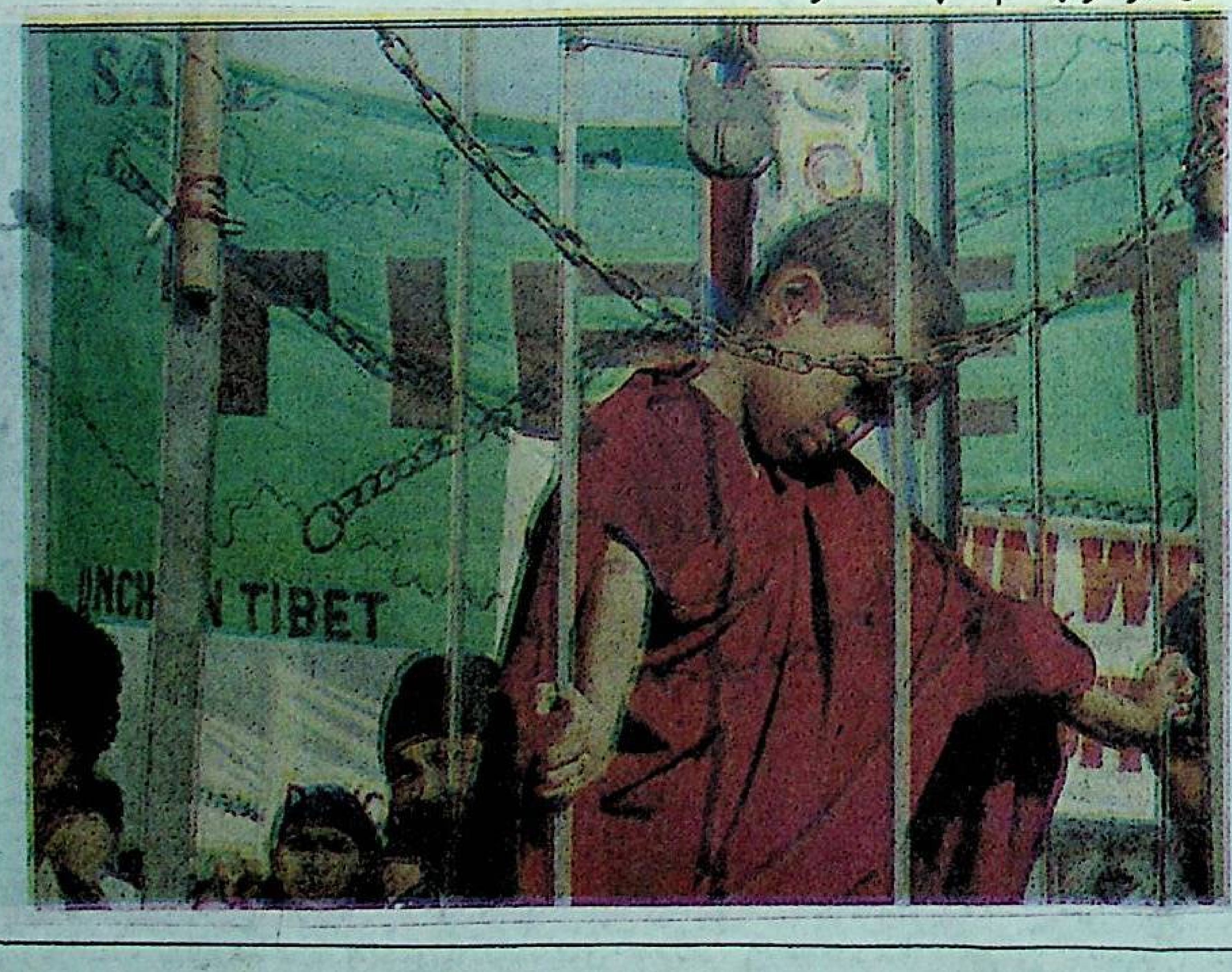

سەمىمىي غەمخورلۇق

ئۆزخەۋىرىمىز: تۈركىيىدىكى 140 شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلارنىڭ تۈركىيە ۋەتەنداشلىقىغا قىلغان مۇراجىئىتى بۇ يىل 9 - ئاينىڭ 24 - كۈنى تەستىقلىنىپ، مۇراجىئەت قىلىشنى باشلىغاندىن كېيىن، گېزىتىمىز ساھىبى ئارسلان ئالپتېكىن، باش مۇھەررىر شاھمىلىل بوقۇرت (كۆك بۆرى) 25 كىشىلىك ھەيئەت تەشكىللەپ، تۈركىيە ھۆكۈمىتىگە، جۇمھۇرىيەت رەئىسى ۋە بۇ ئىشقا ئالاقىدار بولغان ئورۇنلارنىڭ ھۆكۈمەت، دۆلەت رەھبەرلىرىگە رەھمەت بىلدۈرۈشنى ئىلتىماس قىلغانىدى.

ئۇزاق ئۆتمەي بۇ ئارزۇيىمىز ئەمەلگە ئاشتى. 11 - ئاينىڭ 12 - كۈنى، ئەنقەرەدىن تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ رەئىسى سۇلايمان دېمىرال، دۆلەت باشلىقى نامىق كامال زەيبەك شۇنچە ئالدىراشلىق ئىچىدە ۋاقىت چىقىرىپ، 25 كىشىلىك ھەيئەتنى قوبۇل قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى. ھەيئەتلەر بۇ سەمىمىي غەمخورلۇقتىن، قەلبىدىكى چەكسىز ئىپتىخارلىق ھەم ھاياجانلىق ھېسسىياتىنى باسالمىدى.

جۇمھۇرىيەت رەئىسى سۇلايمان دېمىرال شۇكۈنى چۈشتىن كېيىن سائەت 5 تە دۆلەت سارىيىنىڭ چەت ئەللىك مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىش زالىدا ئىستانبۇلدىن كەلگەن ھەيئەتلەرنى قوبۇل قىلدى. ئۇ كارامەت كىچىك پېئىل، خۇشخۇي، روھلۇق ئادەم ئىكەن. ئۇ ھەممىمىزنى ئىشىك ئالدىدا تۇرۇپ قول سىقىشىپ، «خۇش كەلدىڭلار» دەپ قىزغىن قارشى ئالدى. ئۇنىڭدىن كېيىن، سۆھبەت ئۈستىلىدە ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلدى.

ئارسلان ئالپتېكىن زۇلۇم تارتىۋاتقان شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە ۋاكالىتەن تۈركىيە ھۆكۈمىتىنىڭ بۇ غەمخورلۇقى ۋە ھىمايىسىگە چىن قەلبىدىن مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ، تەشەككۈر ئېيتتى.

سۇلايمان دېمىرال شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ سالىمى ۋە رەھمىتىنى مەمنۇنلۇق بىلەن قوبۇل قىلىپ مۇنداق دېدى: «... تۈركىيە سىزلەرنىڭ ئۆز يۇرتۇڭلار، تۈركىيىنىڭ ئاي يۇلتۇزلۇق قىزىل بايرىقى ئۆز بايرىقىڭلار، تۈركىيىدە تۇرۇۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۆز يۇرتۇڭلاردا قانداق ئەركىن بولساڭلار، تۈركىيىدىمۇ شۇنداق ئەركىن بولۇڭلار، ھەرگىز ئۆزەڭلارنى يات كۆرمەڭلار». ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: «مەرھۇم ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن بىر ئۇلۇغ ھەم ئەقىللىق ئادەم ئىدى. شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆز قولىغا ئېلىشى، نۆۋەتتە

داۋامى 3 - بەتتە

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستانلىقلار نىمە قىلىش لازىم

بېشى 1-بەتتە

ھازىر، شەرقىي تۈركىستان داۋاسى تارىخىي خاراكتېرلىك ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەت ئىچىدە بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ كىشىلىك ھوقۇق كومىتېتى ۋە ئامېرىكا، ياۋروپا كۆڭۈل بۆلىدىغان مۇھىم خەلقئارا مەسىلىلەر قاتارىدىن ئورۇن ئالدى. 150 نەچچە خەلقئارا تەشكىلاتلىرى دېموكراتىيە، كىشىلىك ھوقۇق مەسىلىلىرىنى تۇتۇپ تۇرۇپ خىتايغا قارشى مۇھىم قارار ۋە بايانات ئېلان قىلدى. شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا پايدىلىق بولغان بۇ ۋەزىيەت، دۇنيانىڭ ھەرقايسى رايونلىرىدا مۇھاجىرەتتە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلىرىنىڭ، مۇھاجىرلىرىمىزنىڭ ۋە ۋەتەنپەرۋەر ياشلىرىمىزنىڭ رەھبەرلىك مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا، رەھبەرلىك ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ ئىرادىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ، مۇستەقىل-ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ئۈچۈن ئۆز تەقدىرىنى ھەقىقىي ئۆز قولىغا ئېلىشتىن ئىبارەت كۈرەش نىشانىدا باشتىن - ئاخىر چىڭ تۇرۇشنى تەلەپ قىلماقتا. مۇستەقىللىق داۋانى ئاجىزلاشتۇرۇشقا ۋە ئۇنىڭدىن ۋازكېچىشكە ھەرگىز بولمايدۇ. پۈتۈن خەرىتىدىكى شەرقىي تۈركىستان مۇھاجىرلىرى ۋەتەن، خەلق ئالدىدا ئاللاھ رىزاسى ئۈچۈن ئۆز بۇرچىنى ھەقىقىي ئادا قىلىشى، ھەم داۋا ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈپ، پائالىيەتكە پائال قاتنىشىشى لازىم. تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ئىچكى قىسمىدا رەھبەر بىلەن تەشكىلات ئەزالىرى، تەشكىلاتلار بىلەن تەشكىلاتلار، مۇھاجىرلىرىمىز بىلەن مۇھاجىرلىرىمىز باراۋەر، تەشكىلاتلىرىمىز ئاماملىق مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئېلىپ، بىرلىك، باراۋەرلىكنى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ نەمۇنىسى بولۇشى، بىر-بىرىگە ئىشىنىشى، بىر-بىرىنى قوللىشى، بىر-بىرىنى چۈشىنىشى، ئۆز ئارا كەمتەرەپلىرىنى تولۇقلىشى، جۈملىدىن كەمچىلىك ۋە خاتالىقلارنى ئۆز ئارا ياردەملىشىپ تۈزىتىشى ۋە بۇ ئارقىلىق قوشۇنىمىزنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ئۈزلۈكسىز كۈچەيتىشىمىز لازىم.

بىرلىك، باراۋەرلىك ئاساسىدا ئىتتىپاق قىلىشىپ، مۇستەقىللىق داۋارىمىزنى ئومۇمىيۈزلۈك قانات يايدۇرۇش، نۆۋەتتىكى خەلقئارا ۋەزىيەت بىلەن ۋەتەننىڭ ئېھتىياجى. بۇنىڭ ئۈچۈن بىز تۆۋەندىكى بىر نەچچە ئىشلارنى قىلىشىمىز كېرەك.

(1) ئالدى بىلەن ئۆزىمىزنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، پۈتۈن دۇنيانىڭ ھەممە يېرىدە شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە ئەھمىيەت بېرىپ، مۇھاكىمە يۈرگۈزىدىغان ۋە خىتايغا قارشى تۈرلۈك پائالىيەتلەرنى ئېلىپ بارىدىغان ئومۇمىي ۋەزىيەت يارىتىشنىڭ يوللىرىنى تېپىپ چىقىشىمىز لازىم.

مۇھاجىرلىرىمىز ئۆزى تۇرۇۋاتقان دۆلەتنىڭ تىلىنى، شۇ دۆلەت خەلقىنىڭ پىسخولوگىيىسى بىلەن پىكىر قىلىش ئۇسلۇبىنى ياخشى ئىگىلىشى ۋە ئۆگىنىشى كېرەك. بىز ئۆز داۋايىمىزنى قانچىلىك ياخشى بىلىشىمىزدىن قەتئىينەزەر، ئەگەر ئۆزىمىز تۇرۇۋاتقان مەملىكەتنىڭ تىلىنى، خەلقىنىڭ پىسخولوگىيىسىنى ۋە پىكىر قىلىش ئۇسلۇبىنى بىلمەسەك، ئۇ ھالدا، ئۇلارغا داۋايىمىزنى تونۇتالمايمىز. تەشكىلاتلىرىمىز شۇ دۆلەتلەرنىڭ ئاساسىي قانۇنىغا ئۇيغۇن ھالدا تەشكىللەنگەن بولۇشى، قانۇن - نىزاملىرىغا رىئايە قىلىشى لازىم.

(2) تۈرلۈك ئامىللار، بوشاڭ، چېچىلاڭغۇ ۋە پالەچ ھالەتتە تۇرىۋاتقان تەشكىلات قۇرۇلۇشىنى تولۇقتۇرۇش كېرەك. تەشكىلاتلىرىمىز سىياسىي تەشەببۇسكارلىق رولىنى تولۇق جارى قىلىپ، خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندا يۈرگۈزىۋاتقان كوممۇنىست مۇستەملىكىچىلىكى، چېكىدىن ئاشقان زوراۋانلىقى، زومىگەرلىكى ۋە قانخورلۇقىنى ئۆز ۋاقتىدا دۇنيا جامائەتچىلىكىگە يەتكۈزۈپ، ئۇنىڭغا قارىتا تەدبىر ئېلىپ بېرىشى كېرەك.

تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ئايلىق، يىللىق خىزمەت پىلانى، سىياسىي پروگراممىسى ۋە سىياسىتى، تەشكىلىي جەھەتلەردە مۇستەھكەم بولۇشى لازىم. مۇھاجىرلىرىمىز تەشكىلىي پرىنسىپچا ئىلمىقى بولغان، سېپتە مەسلىقى بولغان ھەممە ۋەتەنداشلىرىمىزنى رىغبەتلەندۈرۈش، يېتەكلەش، ئورۇنلاشتۇرۇش ۋە يول كۆرسىتىشكە جۈرئەت قىلالايدىغان تەشكىلات رەھبەرلىكىگە مۇھتاج.

(3) مۇستەقىللىق پائالىيىتىمىزنى خىتايغا كۈچلۈك تەسىر كۆرسىتىدىغان دۆلەتلەرنىڭ قوللاپ - قۇۋۋەتلىشى تېخىمۇ كۈچلۈك تەسىر پەيدا قىلىدۇ. ئەلۋەتتە، شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى پۈتۈن دۇنياغا ئاڭلىتىش ئۈچۈن تىرىشىشىمىز لازىم. بىزدە، «ئېيسلماق ئېيكىنىزگە ئېيجسل» دېگەن مىزبار. شۇڭا، داۋايىمىزنى ئالدى بىلەن خىتايغا تەسىر كۆرسىتىدىغان دۆلەتلەردە كۈچلەندۈرۈپ، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى، ياۋروپا بىخەتەرلىك تەشكىلاتى، ياۋروپا پارلامېنتى، ياۋروپا بىرلىكى، خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتى ۋە يېشىل تىنچلىق تەشكىلاتى قاتارلىق خەلقئارا تەشكىلاتلىرى بىلەن بىۋاسىتە ئالاقە ئورنىتىپ، ئۇلارنىڭ ياردىمىگە ئېرىشكەندىلا، شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنى خەلقئارالاشتۇرۇپ، پارلاق ئىستىقبالغا يارىتالايمىز.

(4) تەشۋىقات قوراللىرىمىزنى مۇتلەق دەرىجىدە كېڭەيتىشىمىز كېرەك. بىز ۋەتىنىمىز مۇستەقىللىقى، مىللىتىمىزنىڭ ئازادلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشىمىزدە ئىدىئولوگىيە ساھەسىدىكى كۈرەشنى باشتىن - ئاخىر يېتەرلىك دەرىجىدە ئېلىپ بارالمىدۇق. بۇنىڭدا نۇرغۇن قىيىنچىلىق باشتىن - ئاخىر بىرگە مەۋجۇت بولۇپ كېلىۋاتىدۇ. لېكىن، بەزى قىيىنچىلىقلارنى بىزنىڭ چوقۇم ھەل قىلىپ كېتىشىمىزگە چامىمىز يېتىدۇ.

ھازىر ئامېرىكا، كانادا، ياۋروپا، ئاۋستىرالىيە، روسىيە، ياپونىيە

ھازىر ئوتتۇرا ئاسىيا، تۈركىيىدىن باشقا، ئامېرىكا، كانادا، ياۋروپا، ئاۋستىرالىيە، روسىيە، ياپونىيە قاتارلىق مەملىكەتلەردە شەرقىي تۈركىستانلىق ئوقۇغۇچىلار، ياشلار، سودىگەرلەر ۋە پانا تىلەپ شۇ يەرلەردە يەرلىشىپ قالغان خېلى كۆپ ۋەتەنداشلىرىمىز بار. بىز بۇ ئىمكانلىرىمىزنى ئىشقا سېلىپ، كۆپ خىل تىلدىكى تەشۋىقات - نەشرىياتنى تېخىمۇ جانلىق قانات يايدۇرۇپ، بۇ ئارقىلىق كوممۇنىست خىتاينىڭ شەرقىي تۈركىستاندا يۈرگۈزۈۋاتقان ھەر تۈرلۈك سىياسەت، نۇقتىئىنەزەر، قانۇن - تۈزۈملىرىنىڭ ئەسلى قىياپىتىنى خەلقىمىزگە ۋە دۇنيا جامائىتىگە ئاڭلىتىشىمىز لازىم. مۇنداق كۈرەشكە سەل قاراشقا ۋە بوشاشتۇرۇپ قويۇشقا ھەرگىز بولمايدۇ.

(5) ۋەتەن سۆيگۈسى ئىماندىن كېلىدۇ. بىر ئىش قىلىش ئۈچۈن، ئەلۋەتتە ماددىي ئىمكانلارغا ئېھتىياج چۈشىدۇ. لېكىن، بىز ھازىرغىچە يېتەرلىك ماددىي ئىمكانىيەتكە ئېرىشەلمىدۇق. شۇ ۋەجىدىن، قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قىلالمايدىغان ئەھۋاللار كۆرۈلمەكتە. داۋارىمىزنى ئۈنۈملۈك ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن، ۋەتىنىمىزنى سۆيگەن ھەر بىر يۇرتداش ئۆز ئەھۋالىغا قاراپ داۋارىمىزغا ماددىي جەھەتتە ياردەم قىلىشى لازىم. باي يۇرتداشلىرىمىز ھەر يىلى زاكات بېرىۋاتىدۇ. مېنىڭچە، زاكاتنىڭ ئەڭ مۇقەددىسى - ئۆز مىللىتىنىڭ ئىززەت - ئابرۇيىنى قوغداش ئۈچۈن قىلىنغان كۈرەشكە بېرىلگەن سەدىقە، خەيرى - ئېھسان ئىلمىقتۇر.

(6) ئىسلاھات ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك. ئىسلاھات ئارقىلىق ئۆز ئىچىمىزدىكى مۇستەقىللىق داۋا يولىمىزدا پۇتلىكاشاڭ بولۇۋاتقان خاتا ئىدىيە، ناچار خاھىش، يامان ئىللەتلەرنى، ئەمەلىي ئىش قىلماي قۇرۇق گەپ سېتىپ ۋەتەن مەسىلىسىگە زىيان سالغۇچى ئۆزۈمچىلىك، ياسىتۇۋازلارنى، بىر تەرەپلىمە ھالدا پۇل تېپىشنىلا ئويلاپ، ۋەتەن مەسىلىسىنىڭ تەقدىرى بىلەن كارى بولمايدىغان، دائىم ئۆزىنىلا ئويلاپ، ئۆزىنىڭ تۇرمۇشى ئۈچۈنلا باش قاتۇرىدىغان، شەخسىي مەنپەئەتىنى دەپ داۋادىن ۋاز كېچىدىغان، باشقىلارغا ھەسەت قىلىدىغان، مىكىر، مۇيەقەت ئىشلىتىدىغان، ھەتتا، گۇرۇھۋازلىق قىلىپ، جېدەل تېرىيدىغان خۇي - مىجەزلەرنى ئۆزگەرتىشىمىز، ئۇلارنىڭ داۋارىمىزغا دەۋرۇشكە يول قويماسلىقىمىز لازىم.

ئىزمىز ۋەتەنداشلار، بىز ئۆز ئىچىمىزدىكى ئىتتىپاقسىزلىقنى، ئايرىمىچىلىقنى، يۇرتۋازلىقنى يوقاتمىساق، بىزنى ھېچكىم قوللىمايدۇ ۋە ياردەم قىلمايدۇ. شۇڭا، تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ، مۇھاجىرلىرىمىزنىڭ ئۆز ئارا ئىتتىپاق قىلىشى، ھەمكارلىشىپ بارلىق ئىشلىرىمىزنى ئىلگىرى سۈرۈشنىڭ زۆرۈرلۈكى. شۇندىلا بۇ خەلقىمىزنىڭ ئۈمىدى ۋە ئارزۇسى. بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغاندا، ھېچقانداق ئىشنى باشقا ئېلىپ چىققىلى بولمايدۇ. كەلگۈسى ئىستىقبالدىن تېخىمۇ ئاچقىلى بولمايدۇ.

ئەركىن ئالپتېكىن (گېرمانىيە)

تۈرك بولغانلىقىمدىن پەخىرلىنىمەن

(ئىستانبۇل، «تۈركىيە گېزىتى» نىڭ 1996 - يىل 11 - ئاينىڭ 26 - كۈنىدىكى خەۋىرى) . كەلگۈسىدە روسىيە دۆلەت رەھبەرلىكىگە ھەتتىدىن ئورۇن ئالىدىغانلىقى بىلىنگەن ئالېكساندىر لېبېت ئۆزىنىڭ ساكا تۈركلىرىدىن ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلىدى. ئۇ ئامېرىكا ئازات رادىئوسىنىڭ ئۇچۇق سۆھبەت پروگراممىسىدا «ئۆزەمنىڭ تۈرك ئەسلىدىن بولغانلىقىمدىن پەخىرلىنىمەن» دېدى.

سەمىمىي غەمخورلۇق

بېھى ئەپەندى

ۋاقىت مەسىلىسىگە باغلىق بولۇپ قالدى، ئۇ بۇنى ياخشى بىلەتتى. مەن ئىشىنىمەنكى، شەرقىي تۈركىستان چوقۇم مۇستەقىللىققە ئېرىشىدۇ».

سۈلايمان دېمىرال سۆزىنىڭ ئاخىرىدا مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ ئۆتتى: «مەن خىتايغا قىلغان زىيارەت مەزگىلىدە، خىتاينىڭ رەئىسى جياڭ زېمىن بىلەن ئىككى دۆلەتنىڭ دىپلوماتىيە ئىشلىرى توغرىسىدا سۆزلىشىۋاتاتتۇق. ئۇ مۇنداق بىر گەپنى قىلدى. (تۈركىيە بۆلگۈنچى ئەيسانى ئۆز ھىمايىسىگە ئالدى). مەن ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: ئىككى كۆزىنىڭ نۇرىدىن ئايرىلغان، ئىككى ئادەم ئىككى قولتۇقىدىن يۆلىسە ماڭالايدىغان، 90 نەچچە ياشقا كىرگەن ئاشۇ ئادەم 1 مىليارد 200 مىليوندىن ئارتۇق نوپۇسقا ئىگە شۇنچە چوڭ دۆلەتنى قورقۇتۇۋاتقان بولسا، ئۇ ھەقىقەتەن ئۇلۇغ ئادەم ئىكەن، دېدىم. مېنىڭ بۇ جاۋابىمدىن كېيىن، جياڭ زېمىن خېلى ئۇزۇنغىچە يا ئۇنداق يا مۇنداق بىر گەپ قىلمىدى».

سۈلايمان دېمىرال قوبۇلدىن كېيىن، بارلىق ھەيئەتلەر بىلەن رەسىمگە چۈشتى ۋە قانداق قارشى ئالغان بولسا، شۇنداق مېھرىبانلىق بىلەن ئۇزاتتى.

شۇ كۈنى چۈشتىن بۇرۇن، دۆلەت مىنىستىرى نامىق كامال زەيبەك دۆلەت مىنىستىرلىكىنىڭ يىغىن زالىدا شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى قوبۇل قىلدى. ئۇ ھەممىمىز بىلەن قىزغىن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى ۋە 140 شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ تۈركىيە ۋەتەنداشلىقىغا ئۆتۈش مۇراجىئىتىنىڭ ئەمەلىيلەشكەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن ئۇلارنى چىن قەلبىدىن تەبرىكلەيدىغانلىقىنى بىلدۈردى ھەم ئارسلان ئالپ تېكىندىن شەرقىي تۈركىستان داۋاسى توغرىسىدا قانداق يېڭى يۈزلىنىشلەر بولۇۋاتقانلىقىنى سورىدى. ئارسلان ئالپ تېكىن بۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ئۇنىڭغا 96 - يىل ئىچىدە ئامېرىكا ۋە ياۋروپادىكى بىر نەچچە دۆلەت تەرىپىدىن ئېلىنغان شەرقىي تۈركىستان توغرىسىدىكى 4 تۈرلۈك قارارى بىلەن ئۆزى ھازىرلىغان شەرقىي تۈركىستاننىڭ يېقىنقى سىياسىي ۋەزىيىتى توغرىسىدىكى ماتېرىيالىنى تەقدىم قىلدى.

ئۆمرىمنى شەرقىي تۈركىستانغا ئاتايمەن

(ئىستانبۇل «تۈركىيە گېزىتى» نىڭ 96 - يىل 11 - ئاينىڭ 8 - كۈنىدىكى ماقالىسى)، ئاپتورى: ئارىپ ئاشچى.

تارىخىي ئىپەك يولىنى يېڭىدىن ئېچىش - راۋاجلاندۇرۇش كارۋان سەپىرىگە قاتناشقانلىقىم ئۈچۈن، ئۆزەمنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلىمەن.

بىز 4 ئادەم 1996 - يىل 6 - ئاينىڭ 4 - كۈنى خىتاينىڭ شىئەن شەھىرىدىن يولغا چىقىپ، 3 ئايغىچە بولغان سەپىرىمىزنى خىتاي بۆلگىسىدە ئۆتكۈزدۇق. بىز بۇ ئۇزۇن سەپەرنى باشلاشتىن ئىلگىرى، خىتايغا 3 ئايلىق ۋىزا ئۈچۈن 17 مىڭ دوللار تۆلىدۇق. خىتاي ئىچىدىكى سەپىرىمىزدە، ھەر قانداق تاۋارنىڭ ئىككى خىل باھادا سېتىلىدىغانلىقىنى كۆردۇق، مەيلى قايسى دۆلەتتىن بولغان بىر چەتئەللىك ماگزىندىن بىر نەرسە سېتىۋالماقچى بولسا، مال ئىگىسى پايدا ئالىدىغان پۇرسەتنى ھەرگىزمۇ قاچۇرمايدىكەن.

بىر كۈنى ئېرىقتا تۆگىلىرىمىزنى سۇغۇرۇۋاتاتتۇق، بىر نەچچە خىتاي قېشىمىزغا كېلىپ، ناھايىتى قوپال ھالدا خۇددى دۈشمىنىگە تۇتقان پوزىتسىيە بىلەن «پۇل تۆلەيسىلەر» دەپ قاتتىق ئەسكەرتىش قىلدى.

بىز ئۇيغۇر بۆلگىسى - شەرقىي تۈركىستانغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇ يەردىكى مۇسۇلمان تۈركىي مىللەتلەرنىڭ ناھايىتى قىزغىن ياردەمگە، غەمخورلۇقىغا ۋە ھۆرمەت قىلىشىغا ئېرىشتۇق. ئۇلار بىلەن تۈركچە سۆزلىشىپ مەقسىتىمىزنى ئاڭلاتالىدۇق. لېكىن، كۆز ئالدىمىزدا نامايەن بولغىنى شۇكى، دۇنيادا ئەڭ ئېغىر بېسىم ئاستىدا قالغان، دەھشەتلىك زۇلۇم كۆرۈۋاتقان مىللەت ئۇيغۇرلار ئىكەن. بىزنى ئۆز نەۋرىسىدەك قارشى ئالغان بۇ مىللەت، كۆڭلىدىكىنى بىزگە سۆزلەپ بېرىشتىن ئۇنچىلىك ئېھتىيات قىلدى.

مەن ئۆز قېرىنداشلىرىمنىڭ يوقىرىدەك ئېچىنىشلىق ئەھۋالىنى كۆرۈپ، مەسلەكداشلىرىمغا مۇنداق دېدىم: بۇندىن كېيىن، پۈتۈن ئۆمرىمنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ خىتاي ئاسارىتىدىن قۇتۇلۇشى ئۈچۈن كۈرەش قىلىشقا ئاتايمەن.

خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىپى جياڭ زېمىنگە ئوچۇق مەكتۇپ يوللىدى

ئەركىن ئالپ تېكىننىڭ گېرمانىيىدىن ئەۋەتكەن خەۋىرى: خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ باش كاتىپى پىيېر سانە بۇ يىل 15 - ئاينىڭ 29 - كۈنى كوممۇنىست خىتاينىڭ كومپارتىيە رەئىسى جياڭ زېمىنگە بىر پارچە ئوچۇق خەت يېزىپ، خىتاي دائىرىلىرىنىڭ يېقىندىن بۇيان خىتاي، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ۋە شەرقىي تۈركىستاندا يۈرگۈزۈۋاتقان قولغا ئېلىش، قىيناش، ئۆلۈم جازاسى بېرىش قاتارلىق ۋەھشىيانە ھەرىكەتلەرگە قاتتىق نارازىلىق بىلدۈردى.

پىيېر سانە ئوچۇق خېتىدە خىتاي دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندا بولغان مۇستەملىكىچىلىكىنى كۈچەيتىپ، يەرلىك خەلقنى «ئايرىمىچىلار» دېگەن ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەن جىنايەت بىلەن ئەيىبلەپ، 5000 دىن ئارتۇق ئادەمنى قولغا ئالغانلىقىنى، بۇنىڭ كىشىلىك ھوقۇققا قىلىنغان تاجاۋۇزچىلىق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ ئۆتتى.

خىتاي خەلق قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى «ئاقىدۇرمىچىلار» دېگەن جىنايەت بىلەن خەلقنى جازالاشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا تىرىشچانلىق كۆرسىتىۋاتقان بولسىمۇ، خىتاي دائىرىلىرىنىڭ ئۆز ئىچىدە، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان، شەرقىي تۈركىستاندا يەنىلا شۇ كونا بوھتانلار بىلەن پۇقرالارنى نازارەت ئاستىغا ئېلىش، قىيىن-قىستاقلارغا تارتىش، ھەتتا ئۆلۈم جازاسىغا ھۆكۈم قىلىشتەك كىشىنى قاتتىق غەزەپلەندۈرىدىغان بىر ئەھۋال ئىكەنلىكىنى بىلدۈردى.

پىيېر سانە، شەرقىي تۈركىستاندا قولغا ئېلىنغانلارغا خەلقئارا ئادالەت (قانۇن) ئۆلچىمىگە خىلاپ ھالدا ئۇنىڭدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، ناھايىتى ئېغىر (ئۇزۇن يىللىق) قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىنىۋاتقانلىقىنى ۋە شەرقىي تۈركىستاندا ئىجرا قىلىنىۋاتقان ئۆلۈم جازاسىنىڭ، خىتاينىڭ باشقا ئۆلكىلىرىگە قارىغاندا بەكلا كۆپ سالماقنى تەشكىل قىلىدىغانلىقىنى ئەسكەرتىپ ئۆتتى.

پىيېر سانە خېتىدە ئابدۇجان ئوبۇلقاسىم، تۇرسۇنجان مەھەممەت، ئىسمايىل مەھەممەت ۋە رىشات مەھەممەت قاتارلىق 4 نەپەر قەشقەرلىك ياشنى خىتاينىڭ ئاساسىي قانۇنىدا كۆرسىتىلگەن سۆز قىلىش ئەركىنلىكىگە بىنائەن، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى يولسىزلىقلىرىغا قارشى تەنقىت يۈرگۈزگەنلىكى ئۈچۈن قولغا ئېلىنىپ، 15 يىلدىن 5 يىلغىچە قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىنغانلىقىغا قاتتىق نارازىلىق بىلدۈرۈپ، ۋە بۇ خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ پۇقرالارغا بولغان ھەقىقەتەن ئىنسان قېلىپىدىن چىققان مۇئامىلىسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ، دېدى.

پىيېر سانە ئوچۇق خېتىنىڭ ئاخىرىدا جياڭ زېمىنگە مۇنداق تەۋسىيە قىلدى: «ئەگەر خىتاي ھۆكۈمىتى ھۆرمەتكە سازاۋەر بىر دۆلەت بولۇش ئارزۇسى بولسا، دۇنيا سىياسىي سەھنىسىدىن ئورۇن ئالماقچى بولسا، بارلىق پۇقرالار ئەڭ مۇقەددەس كىشىلىك ھوقۇقىغا ھۆرمەت قىلىشى، سىياسىي مەھبۇسلارنى دەرھال قويۇپ بېرىشى ۋە ئۆلۈم جازاسىنى توختىتىشى كېرەك».

خىتايلار ئوتتۇرا ئاسىيادا كېڭەيمەكتە

دوتسېنت، دوكتور تىمۇر خوجا ئوغلى

(تۈركىيە «ئاكسىيون» ھەپتىلىك ژۇرنىلىنىڭ بۇ يىل 15 - ئايدىكى 98 - سانىدىن ئېلىندى). خىتاي، شەرقىي تۈركىستانغا 8 مىليون خىتاي كۆچمەنلىرىنى ئورۇنلاشتۇرغانلىقىنى بەزى چەت ئەل ئاخباراتلىرىدا بىلدۈرمەكتە. تەبىئىيكى، چېگرىدىكى خىتاي ئەسكەرلىرىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، يېقىن كەلگۈسىدە 20 - 25 مىليون خىتاي كۆچمەنلىرىنى شەرقىي تۈركىستانغا يەرلەشتۈرۈش ئېھتىمالى بارلىقى بىلىنمەكتە. بۇ، ئادەمنى ناھايىتى ئۈمىدسىزلەندۈرىدىغان بىر ئەھۋال.

ھازىر، ئامېرىكا بىلەن خىتاينىڭ مۇناسىۋىتى ئانچە ياخشى ئەمەس. ئەمەلىيەتتە، ئامېرىكا بىلەن خىتاينىڭ مۇناسىۋىتىنىڭ نورمال بولماسلىقى تۈركىيىگە ھېچقانداق پايدا يەتكۈزمەيدۇ. دۇنيا سودا بازىرىدىن قارىغاندا، تۈركىيىنىڭ تىبەت، شەرقىي تۈركىستان ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان بازىرىغا كىرىشى، ئامېرىكا بازىرىدىن تېخىمۇ پايدىلىق بولىدۇ. مەسىلەن: سوۋېتلەر ئىتتىپاقى پارچىلانغاندىن كېيىن، ئامېرىكا تاۋارلىرى بۇ رايونلارغا ناھايىتى قولاي كىرمەكتە.

شۇنداقتىمۇ، مەن خىتاينىڭ تامامەن پارچىلىنىپ كېتىشىنى خالىمايمەن. چۈنكى، خىتاي پارچىلانسا، خىتاي كېڭەيمىچىلىكى ئوتتۇرا

داۋامى - بەتتە

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

خىتايلار ئوتتۇرا ئاسىياغا كېڭگەيمەكتە

بېشى 3 - بەتتە

غا چىقىدۇ. ھازىرنىڭ ئۆزىدىمۇ قىرغىزىستان، قازاقىستان جۇمھۇرىيەتلىرىگە كۆپلەپ خىتاي ئېقىپ كېلىۋاتىدۇ. ئالمۇتا، بىشكەك ھەم - رەمەزۇر مىقتاردا خىتاي نوپۇسىنىڭ ھەسسىلەنگەنلىكى مەلۇم بولماقتا. بۇلار بىزگە پايدىسىز ئاقىۋەتنىڭ بارلىققا كېلىشىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ.

قايغۇغا تولغان ئارزۇ

(تۈركىيە، « ئاكسىيون » ھەپتىلىك ھەۋەرلەر ژۇرنىلىنىڭ بۇيىل 10 - ئاينىڭ (19-25) كۈنىدىكى 49 - سانىدىن ئېلىندى، ماقالىنىڭ ئاپتورى، مۇھاممەر كۆكچىن).

« س.س.س.ر » نىڭ ئاقىۋىتىگە چۈشۈپ قېلىشتىن قورقۇۋاتقان خىتاي، مۇستەقىللىق تەلەپ قىلىۋاتقان تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ۋە مانجۇرىيە قاتارلىق ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلارنى قاتتىق نازارەت ئاستىدا تۇتماقتا. شەرقىي تۈركىستاننىڭ مۇستەقىللىقى، ئاقىۋەتتە قانداق نەتىجىگە ئېرىشىدىغانلىقىنى سىرتتىن بولىدىغان ئۆزگىرىشلەردىن كۆرە، كۆپرەك خىتاينىڭ ئۆز ئىچىدە بولىدىغان ئۆزگىرىشلەر بەلگىلەيدىغاندەك كۆرۈنىدۇ.

كوممۇنىست خىتاينىڭ ئەنقەرەدىكى باش ئەلچىسى ۋۇكومىڭ مۇنداق دەيدۇ: « ۋەتىنىمىزدە يولغا قويۇۋاتقان ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىش سىياسىتى نوقول مەركەزدىلا ئەمەس، پۈتكۈل خىتاي بويىچە ئىجرا قىلىنماقتا. شۇڭا، قالاق قالغان چېگرا رايونلىرىغا، مەركەزدىن ئۇزاق تۇرۇۋاتقان ئازسانلىق مىللەت رايونلىرىغىمۇ ئالاھىدە ئەھمىيەت بەرمەكتىمىز...» لېكىن، باش ئەلچى ۋۇكومىڭ بۇسۆزى ئارقىلىق شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن قانچىلىك پايدىلىق بولىدىغانلىقىنى، خەلقىنىڭ تەلىۋىنى قانچىلىك ئىشقا ئاشۇرالايدىغانلىقىنى ۋە ئۇلارنىڭ غەم - ئەندىشىلىرىنى قانچىلىك ئازايتالايدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتىن ئۆزىنى قاچۇردى.

ئۇيەنە مۇنداق دەيدۇ: « بىز ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى سىرتقا ئېچىۋېتىشنى يولغا قويغان 17 يىلدىن بۇيان دېموكراتىيىگە يۈزلەندۇق. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ئومۇمىي مۈلۈكچىلىكنى ئاساسىي گەۋدە قىلىشتا چىڭ تۇرۇپ، يەككە ئىگىلىكنى، خۇسۇسىي ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇشقا قاراپ ماڭدۇق. بۇجەھەتتە نەتىجىگە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشماقتىمىز...». لېكىن، بىز شەرقىي تۈركىستان، تىبەت ۋە ئىچكى موڭغۇلىستان، مانجۇرىيە قاتارلىق ئاپتونوم رايون ۋە ئۆلكىلەرگە نەزەر سالىدىغان بولساق، دەمىسىنىڭ باش ئەلچى ۋۇكومىڭ ئېيتقاندەك بولماستىن، بىر خىل چوڭقۇر ئۈمىدسىزلىك ئوتتۇرىغا چىقىدۇ. بۇخىل ئۈمىدسىزلىك كەيپىياتى يالغۇز خىتايدىن باشقا مىللەت ئارىسىدىلا ئەمەس، بەلكى خىتاي مەركىزىدە ۋە ئۇنىڭ پارچىسى بولغان بارلىق خىتاي ئۆلكىلىرىدىكى خەلق ئارىسىدىمۇ ئوخشاشلا ھۆكۈم سۈرمەكتە.

بىزچە، سۆزنى ئاۋال « تۈركىستان » ئاتالغۇسىدىن باشلاش لازىم. بۇتوغرىسىدا مارمارا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تۈركولوگىيە ئىنستىتۇت پروفېسسورى دوكتور نادىر دەۋلەت مۇنداق مۇھاكىمە يۈرگۈزىدۇ: بۈگۈنكىچە داۋام قىلىۋاتقان مۇنازىرىدە تۈركىستان ئاتالغۇسىنىڭ قانداق مەزمۇندا ئىكەنلىكىنى تېخى ھېچكىم ئېنىق ئوتتۇرىغا قويالمىدى. بۇ بىر سىياسىي تەبىرمۇ ياكى جۇغراپىيىلىك تەبىرمۇ ياكى تۈركىستان دېگەن « تۈرك دۆلىتى » دېگەننى بىلدۈرەمدۇ. بۇنىڭغىمۇ تېخى ئېنىق جاۋاب يوق. ئەمەلىيەتتە، چار روسىيە زامانىدا « تۈركىستان رايونى » دېگەن نام قوللىنىلغان ئىدى، سوۋېت ئىتتىپاقى دەۋرىگە كەلگەندە، ئوتتۇرا ئاسىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىگە « تۈركىستان » تەبىرى بېرىلمىدى.

ئومۇمىي نوقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، « شەرقىي تۈركىستان » دېگەن نام ئۇنچىلىك مۇجمەل ھېساپلانمايدۇ. تارىخ، جۇغراپىيە، مەدەنىيەت ئىلغارلىق جەھەتتىن قارايدىغان بولساق، بىلگە قاغان، مەھمۇت قەشقىرى، يۈسۈپ خاس ھاجىپ، سۇتۇق بۇغراخان قاتارلىق ئىسىملار بىلەن قەشقەر، خوتەن، تۇرپان، ئالتاي، قاراماي قاتارلىق تارىخىي شەھەرلەرنىڭ نامى بىزگە پەقەتلا يات تۇيۇلمايدۇ.

تارىختا، 1759 - يىلغىچە مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئۇيغۇرلار 3 قېتىم (1863-، 1933-، 1944-يىل) مىللىي مۇستەقىل دۆلىتىنى قۇرغانىدى. ئەمما، بۇدۆلەتلەر ئۇزۇن دەۋر سۈرەلمىدى ۋە خىتاي ئىشغالىيەتچىلىرى تەرىپىدىن ئىدارە قىلىندى.

كوممۇنىست خىتاي 1956 - يىلى شەرقىي تۈركىستاننى « شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى » دېگەن نام بىلەن ئىدارە قىلماقتا. لېكىن ئاپتونومىيىنىڭ شەرتلىرى ھېچقاچان ئىجرا قىلىنمايۋاتىدۇ. شەرقىي تۈركىستاننىڭ رەسمىي ئورگانلىرىدا ئىشلەيدىغان مەمۇرىي خادىملارنىڭ، باشقۇرغۇچىلارنىڭ 90 پىرسەنتىنى خىتايلار تەشكىل قىلىدۇ. ئاساسلىق شەھەرلەرنى ھېساپقا ئالمىغاندا ئۇيغۇر، قازاق، ئۆزبەك قاتارلىق مىللەتلەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان شەھەرلەردە ئىشسىزلىق ناھايىتى ئومۇملاشقان ئەھۋالدا.

تىراكىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پەداگوگلار ئەزاسى دوتسېنت. دوكتور سۇلتان ماھمۇت قەشقەرى بىر شەرقىي تۈركىستانلىق بولۇش سۈپىتى بىلەن يوقىرىقىدەك ئەندىشىلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ مۇنداق دەيدۇ: شەرقىي تۈركىستاننىڭ ۋەزىيىتى بەكلا ناچار ئەھۋالدا تۇرماقتا. ئادەمنى ئېچىندۇرىدىغان ئەھۋال شۇكى، بۈگۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئەركىن پىكىر قىلىش، سۆزلەش ئەركىنلىكى يوق.

ھەممىمىزگە مەلۇم بولغىنىدەك، شەرقىي تۈركىستاننىڭ يەر ئاستى ۋە يەر ئۈستى تەبىئىي بايلىقلىرى دۇنيادا كۆلەملىكتۇر. لېكىن، شەرقىي تۈركىستان خەلقى بۇ بايلىقلاردىن تا بۈگۈنكىچە ئۆزىگە تېگىشلىك ھەققىدىن بەھرىمان بولالمىدى. نېفىت، ئالتۇن، ئۇران قاتارلىق ئاساسلىق بايلىقلارنى ئىچكى ئۆلكىلەر (خىتاي ئىچى) گە توشىماقتا. شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۇنىڭغا بىر نەمە دېيەلمەيدۇ. ئۇلار پەقەت ئۆزىنىڭ كىشىلىك ھوقۇقىنى تەلەپ قىلىشماقتا.

خىتاي دائىرىلىرى، شەرقىي تۈركىستاندا چەتئەللىك مۇخبىرلارنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلمىغاچقا، كۆپ ھاللاردا ئۇيەردە يۈز بەرگەن ۋەقەلەردىن ۋاقتىدا خەۋەر ئالالمايمىز ۋە تامامەن خەۋەرسىز قالىدۇق.

يوقىرىدا، تارىخىي ئاي يۇلتۇزلۇق كۆك بايرىقىنى ئۆز ۋەتىنىدە جەۋلان قىلدۇرالماي ھەسرەت چېكىۋاتقان ئۇيغۇرلار يۇرتى - شەرقىي تۈركىستان توغرىسىدا توختالدىم.

ئاپتونومىيە سەپسەتىسى

ئابدۇل مىجىت ئاۋشار

يېقىندا، شەرقىي تۈركىستان توغرىسىدا بولۇۋاتقان مۇھاكىمە - بايانلاردا « ئاپتونومىيە » سەپسەتىسى ھۆكۈم سۈرمەكتە. بەزى كىشىلەر ئوتتۇرىغا چىقىپ، زالىم خىتايلارغا يالۋۇرۇپ، « ھەق - ھوقۇق » تەلەپ قىلماقتا. ئاپتونومىيىنىڭ مەنىسىنى بىلمەيدىغان بۇكىشىلەرنى چېچەنىستان، بوسنىيە ھېرسەك ۋە بولۇپمۇ تۈركىي مىللەتلەرنىڭ دۈشمەنگە قارشى ئېلىپ بېرىۋاتقان مۇستەقىللىق ئۇرۇشلىرىدىن قىلچە خەۋىرى بولمىغان كىشىلەر دېيىشكە تامامەن ھەقلىقمىز.

مۇستەقىللىق ئۇرۇشىنىڭ باش قوماندانى ۋە تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرغۇچىسى مۇستاپا كامال بىلەن ئۇنىڭ دوستلىرى سىۋاس يىغىنىدا « ماندا » نى رەت قىلمىغان بولسا، بۈگۈنكى تۈركىيە بولارمىدى، تەبىئىكى بۈگۈنكى تۈركىيەدىن سۆز ئېچىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

چېچەنىستان، بوسنىيە ھېرسەك خەلقىنىڭ ھېچنىمىدىن قورقماي، قىلچە ئارقىغا چېكىنمەستىن ئۇرۇش قىلىشى، « يا مۇستەقىللىق، يا ئۆلۈم » دىن باشقا يەنە نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟! تېخى ئېنىق قانلىرى سوۋۇماستىن، ئۇرۇش جاراھەتلىرى تېخى ساقايماستىن تۇرۇپ، روسلار ئۇلارغا ئاپتونومىيە بەرمىگەنمىدى؟ ئۆزىنىڭ دۆلەت باشلىقىنى سايلاش، ئىچكى ئىشلاردا ئەركىن بولۇش ھوقۇقىنى بەرمىگەنمىدى؟ ئۇنداقتا چېچەنلەر شۇنچە كۆپ شېھىت بېرىدىغان ئاھماق كىشىلەرمۇ؟ ۋاھالەنكى، ئۇلار ئاپتونومىيىنىڭ باشقىلار غازۇلۇم ۋە تاجاۋۇز قىلىشىنىڭ بىر خىل شەكلى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، مۇستەقىللىق ئۈچۈن كۈرەش قىلدى.

ئاپتونومىيە سەپسەتىسىنى قوبۇل قىلىش - شەرقىي تۈركىستاننى ئالتۇن پەتنۇستا قويۇپ، خىتايلارغا رەسمىي سوغا قىلىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس! بۈگۈنكى كۈندە، ئاپتونومىيە ئۈستىگە ئاپتونومىيە تەلەپ قىلىش، خىتاينىڭ ئۇزۇندىن بۇيان شەرقىي تۈركىستاندا ئەمەلگە ئاشۇرالماي، ئارزۇ قىلىپ كەلگەن ۋەھشىي ھىيلىسىنى قوبۇل قىلىش دېگەنلىكتۇر. مەن ئۇلارغا مۇنداق بىر سوئال بىلەن جاۋاب بەرمەكچى: « دېھقانلارغا تىرىكچىلىك ئۈچۈن بىر ئېتىز بەرسە، ھەم باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ۋە ئىشلىتىش ھوقۇقىنىمۇ بەرسە، لېكىن، ئېتىزلىقتىن باشقا ئىش بىلەن شۇغۇللىنىشقا، باشقىلار بىلەن كۆرۈشۈش، مۇناسىۋەت ئورنىتىشلارغا ئېتىز بەرگەن ئادەم قارار بەرسە، بۇنى سىلەر قوبۇل قىلامسىلەر، بۇنىڭ ئورمان پادىشاسى يولۋاسنى ھايۋانات باغچىسىغا سولاپ كۆرگەزمە قىلغاندىن باشقا نېمە پەرقى بار ».

ئاپتونومىيە سەپسەتىسىنى تەرغىپ قىلىپ، شەرقىي تۈركىستاندا -

داۋامى 6 - بەتتە

مەرھۇم ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن سەھىپىسى

ئۇستاز روھى - بەش قىبلىنامە

ياسىن ھوشۇر

ھاياتىنى مۇستەقىللىق ھەرىكىتىگە بېغىشلىغان كۆرەش جەڭچىسى رەھمەتلىك ئۇلۇغ ئۇستازىمىز ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن ۋاپاتىنىڭ بىر يىللىقىنى خاتىرىلەۋاتقان ۋاقتىمىزدا، ئۇنىڭ ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا پات - پات تەكرارلايدىغان تۆۋەندىكى ئازاتلىق ئۈچۈن كۆرەش قىلىش پىرىنسىپلىرىنى ئەسلەپ ئۆتۈشنى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە دەپ قارايمەن.

رەھمەتلىك ئازادلىقنى قولغا كەلتۈرۈشنىڭ يولى توغرىسىدا ناھايىتى قىممەتلىك قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويغان ئىدى. ئەمما، ئۇنىڭغا قارىتا خەلقىمىز ئىچىدىكى بەزىبىر خاتا چۈشەنچىلەردىن خالىي بولالمىدۇق. بۇخىل ناتوغرا چۈشەنچىلەردە بولغانلارنىڭ قارىشىچە، گويا ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكىتىنى نوقۇل خەلقئارا دىپلوماتىك ھەرىكەت دائىرىسىدە چەكلەپ قويغان. بۇخىل قاراش، ئۇلۇغ ئۇستازىمىزنىڭ ئىرادىسىنى توغرا ئىپادىلىمىسەك، مىللىي مۇستەقىللىق ھەرىكەت پىرىنسىپلىرىنى ئىجرا قىلالمىسىمىز نامەلۇم توسالغۇلارنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشى مۇمكىن.

ئۇ، 1994 - يىل 5 - ئاي ئىچىدە قىلغان بىر قىممەتلىك سۆزىدە ۋەتىنىمىزنىڭ كەلگۈسى تەقدىرىگە ئۈمىدۋار بولۇشقا چاقىرىپ مۇنداق دېگەن ئىدى: بىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتىمىزنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مەقسىدى - ۋەتىنىمىزدىن خىتاي تاجاۋۇزچىلىرىنى ئۈزۈل - كېسىل قوغلاپ چىقىرىپ، مىللىي ۋە زېمىن مۇستەقىللىقىمىزنى قولغا كەلتۈرۈش. بىز ھەربىر ئىشىمىزدا ئەنە شۇ ئاخىرقى مەقسەت ئۈچۈن ئەمەلىي ئىش قىلىشىمىز دىلا، ھەقىقىي ۋەتەنپەرۋەرلەردىن بولالايمىز، شۇندىلا ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتىمىزنى ۋەتىنىمىز تۇپراقلىرى ئىچىدە كەڭ قانات يايدۇرۇپ، خەلقىمىزنى ئويغىتالىغاندىلا ئاخىرقى مەقسەتكە يېتىشنىڭ ئاساسىغا ئىگە بولىمىز. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز قولدىن كېلىدىغان بارلىق چارىلەرنى، ئىمكانلىرىنى تولۇق ئىشقا سالىدىغان پىداكارلىق روھىغا ئىگە كىشىلەرنى يېتىشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىشىمىز لازىم. بىزنىڭ خەلقىمىز ئىنتايىن ئەقىللىق ۋە ئىنتايىن باتۇر خەلق.

رەھمەتلىك ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن بۇ سۆزى ئارقىلىق شۇلارنى ئىشارەت قىلىدۇ.

1 - مىللىي ۋە زېمىن مۇستەقىللىقىمىزنى قولغا كەلتۈرۈشتە ۋەتىنىمىز تۇپراقلىرىدىن خىتاي تاجاۋۇزچىلىرىنى قوغلاپ چىقىرىشتىن باشقا چىقىش يولى يوق.

2 - بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن ۋەتىنىمىز خەلقى ئىچىدە تېخىمۇ يۈكسەلگەن ۋەتەنپەرۋەرلىك (مىللىي مۇستەقىللىق) ھەرىكەت دولقۇنىنى قوزغاش پائالىيىتىنى ئېلىپ بېرىش.

3 - بۇخىل ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەرىكىتىدە ھەربىر ۋەتەنداش قولىدىن كېلىدىغان بارلىق ئىمكانىيەتلىرىنى، بارلىق چارە - تەدبىرلىرىنى ئىشقا سالىدىغان ھالەتنى پەيدا قىلىش.

4 - دۈشمەننى ئەڭ كۈچلۈك خاتىرجەمسىز قىلىدىغان، قاتتىق قورقۇتىدىغان، قاچۇرىدىغان ئەڭ مۇۋاپىق، ئەڭ ئۈنۈملۈك چارىلەردىن تولۇق پايدىلىنىش.

5 - پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى ئىتتىپاق قىلىش، بارا - ۋەرا ۋە بىرلىك ئىچىدە، ئىزچىل تۈردە ھەرىكەت قىلىدىغان كۆرەش يولىغا يېتەكلەش.

يۇقىرىقى بۇ بەش نۇقتىلىق ھەرىكەت مىزانى بىزنىڭ مۇستەقىللىق كۆرىشىدىن ئاخىرغىچە ۋاز كېچىشىمىزگە بولمايدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. مانا بۇ مەرھۇم ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن روھىدۇر ۋە ئۇستاز روھىدۇر!

بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق مۇجاھىتلار بۇ ئىرادىنى ئۆزىنىڭ پائالىيىتىگە يېتەكچى قىلىشى، ئەستايىدىل ئويلىنىپ كۆرۈشى لازىم. بۇنىڭدىن ئىلگىرى مىللىي، ۋەتەن مۇستەقىللىقى ئۈچۈن ئېلىپ بېرىلغان پائالىيەتلەرگە قاتنىشىپ، قولىدىن كېلىدىغان قايسى ئىشلارنى قىلىپ، قايسى ئىشلارنى قىلالمىغانلىقىنى ۋە بۇنىڭدىن كېيىن قانداق قىلماقچى بولۇۋاتقانلىقىنى ئەستايىدىل ئويلىنىپ كۆرۈشكە توغرى كېلىدۇ. بەلكىم ئەتىگە قالساق بەكلا كېچىكىپ قېلىشىمىز مۇمكىن.

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنى قۇرغۇچى مۇستافا كامال ئاتاتۈرك ئىستانبۇلدىن سامسۇنغا ئاتلىنىش ئالدىدا ئۇنىڭغا بىر خەۋەر كېلىدۇ - مۇستافا كامال سەپەر قىلغان پاراخوت يول ئۈستىدە دېڭىزغا چۆكتۈرۈۋېتىلمۇن! بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ئاتاتۈرك موختىلىرىغا مۇنداق دەيدۇ: ئىستانبۇلدا قالساقمۇ مۇستەملىكىچىلەر تەرىپىدىن دەرھال ئۆلتۈرۈلىدىغانلىقىمىزدىن شەك - شۈبھە يوق، ئازاتلىق يولىغا ئاتلانساقمۇ ئالدىمىزدا ئۆلۈم كۈتۈپ تۇرىدۇ. ھامان ئۆلىدىكەنمىز، يەنە نېمىنى ساقلايمىز؟ ھامان بىر ئۆلۈم، سامسۇنغا ئاتلا!

ئاتاتۈرك ئەنە شۇنداق جىددىي ۋەزىيەت ئاستىدا يا ئۆلۈم، يا مۇستەقىللىق دەپ كەسكىن قارار بىلەن جەڭگە ئاتلانغان ئىدى. ئۇنداقتا بىز، نىمە ئۈچۈن؟ قاچانغىچە...؟

مەرھۇم ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن 1992 - يىلى تۈركىيە جۇمھۇرىيەت رەئىسى ۋە 30 نەچچە يىللىق قەدىناس دوستى سۇلايمان دېمىرال بىلەن بىرگە.

رەھمەتلىك ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىن 1994 - يىل 13 - ئۆكتەبىر ئۆز تەشەببۇسى بىلەن تەرتىپلەنگەن كوممۇنىست خىتايغا قارشى ئاخبارات يىغىنىدا شەرقىي تۈركىستان ۋەھپى باشلىقى رىزا بەكىن پاشا (سولدىن 2 - كىشى)، شەرقىي تۈركىستان كۆچمەنلەر دەرنىكى باشلىقى ئابدۇۋەلى جان (ئوڭدىن 2 - كىشى)، ئىخلاس ھولدىڭ تۈرك دۇنياسى بۆلۈمىنىڭ مۇدىرى سەرۋەت كاباكلى (سولدىن 1 - كىشى) ۋە ئوغلى ئارسلان ئالىپ تېكىن بىلەن بىرگە. ئۇ ھەر يىلى مۇنداق يىغىنلارنى تەرتىپلەشنى ھەرگىز قالدۇرمايتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئىسلام ئاساسلىرىدىن - رامىزان روزىسى ھەققىدە

ئەنەس ئالىم

ھىجرىيەنىڭ ھېسابى بويىچە 9 - ئاي رامىزان ئېيىدۇر. ئاللاھ، رامىزان ئېيىدا پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد پەيغەمبەرگە قۇرئاننى نازىل قىلغان. شۇڭا، رامىزان مۇقەددەس ئاي ھېسابلىنىدۇ ۋە بۇ ئايدا مۇسۇلمانلارغا روزا تۇتۇش بۇيرۇلغان.

روزا ئاللاھنىڭ مۇسۇلمان بەندىلىرىگە بەلگىلەپ بەرگەن شاھادەت، ناماز، روزا، زاكات ۋە ھەج قىلىشتىن ئىبارەت بەش پەرھىزدىن بىرىدۇر. قۇرئاندا رامىزان ئېيى داۋامىدا ئاللاھ مۇھەممەت پەيغەمبىرىمىزگە قۇرئاننى ۋەھيى قىلىپ ئەۋەتكەنلىكىنى، شۇنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر مۇسۇلماننىڭ 30 كۈن روزا تۇتۇشى كېرەكلىكىنى تەكىتلەيدۇ.

مۇسۇلمانلار ئۆز نەپسىنى تەقۋالىق بىلەن كۈچلەندۈرۈش، ھەۋەس ۋە شەھۋەتلىرىنى يېڭىش ئۈچۈن تاڭنىڭ ئاقىرىشىدىن كۈن پاتقىچە (شامغىچە) بىر نەرسە يەپ - ئىچىش (مورا، سۇ ۋە باشقا شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر بۇنىڭ ئىچىگە كىرىدۇ)، ئەر ئايال يېقىنلىشىش قاتارلىقلاردىن ئۆزىنى ساقلاش ئارقىلىق شەرىئەتتە بەلگىلەنگەن روزا تۇتۇشنىڭ شەرتلىرىنى ئادا قىلغان ئىبادەت روزا تۇتقانلىق بولىدۇ. ئىبادەتنى ئادەتتىن ئايرىش ئۈچۈن، قەلبىنىڭ بىر ئىشنى قىلىشقا ھېچ ئىككىلەنمەستىن جەزمىي ئىرادە قىلىش نىيەت دېيىلىدۇ.

ھامىلدار ۋە ئېمىۋاتقان بالىسى بار ئاياللار، ئېغىر كېسەللەر، سەپەرگە چىققانلار... رامىزاندا روزى يېيىشكە رۇخسەت قىلىنىدۇ.

روزا تۇتۇش مۇسۇلمانلارنى گۇناھتىن ساقىت قىلىدۇ، ساۋابقا ئېرىشتۈرىدۇ. چۈنكى روزا ئاللاھقا مۆمىنلەرنىڭ ئەگەشكۈچى ۋە ئىتائەت قىلغانلىقى بولۇپ، تۈگىمەس ساۋاب بېرىلىدۇ. روزا پەقەت ئاللاھ ئۈچۈندۇر، ئاللاھنىڭ مەرھەمىتى كەڭدۇر، بۇ ئىتائەت ئارقىلىق ئاللاھنىڭ ھىممىتىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

روزا تۇتۇش بىلەن مۆمىننىڭ ئىشى ئاللاھ يولىغا قويغان ھەق ئۈستىدە توغرى بولىدۇ، بۇنداق بولۇشى روزا تەقۋالىقنى ئاشۇرىدۇ. تەقۋالىق دېگەن، ئىسلامىيەت بۇيرۇقلىرىنى ئىجرا قىلىش، چەكلىمىلەردىن يېنىش دېمەكتۇر. ئاللاھ مۇنداق دەيدۇ: «ئى مۆمىنلەر، تەقۋادار بولۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەردىن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرگە روزا پەرز قىلىنغاندەك سىلەرگىمۇ رامىزان روزىسى پەرز قىلىندى».

روزا بولسا چوڭ بىر ئەخلاق مەكتىپى بولۇپ، مۆمىن بۇ مەكتەپتە كۆپ خىسلەتلەرگە ئادەتلىنىدۇ ۋە كۆنىدۇ. چۈنكى، روزا نەپسكە قارشى كۈرەش قىلىش، كۆڭۈل ئارزۇ - ھەۋەسلىرىگە ۋە شەيتان ۋەسۋەسلىرىگە قارشىلىق كۆرسىتىشتۇر. ھەمدە روزا بىلەن ئىنسان بەزى مەھرۇم قالغان نەرسىلەرگە ۋە بەزى يۈز بەرگەن قورقۇنچلارغا ئاپەتلەرگە سەبرى قىلىشقا ئادەتلىنىدۇ. چۈنكى، روزا تۇتقان كىشى پەقەت پۇرىقى دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇرىدىغان مەززىلىك تائاملارنى

مەيدىسىنىڭ مۇيىنى قوزغايدىغان خۇش پۇراق يېمەكلەرنى ۋە كۆ
رىگە چىرايلىق كۆرۈنىدىغان، پارقىراپ تۇرىدىغان تاتلىق سو
سۇنى تېپىپ، ئاللاھنىڭ رەھمىتى ۋاقتىغا ئىنتىزار قىلىپ تۇرىدۇ
ھېچ بىرىگە يېقىن بارمايدۇ.

روزا تۇتۇش سادىقلىقنى ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن ھالەتتە ئاللاھنىڭ ن
رەت قىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. چۈنكى، روزا تۇتقۇچىغ
لاھتىن باشقا كۆزەتكۈچى يوق.

روزا تۇتۇش ئىرادىنى كۈچلەندۈرۈپ، ئىنساننى غەيرەتلىك ق
دۇ. سەبرى قىلىشنى ئۆگىتىدۇ، بەدەننى ساپلاشتۇرۇشقا، تېز پىكىر
بولۇشقا ۋە ئۆتكۈر پىكىرلەردىن ئىلھام ئېلىشقا ئۈندەيدۇ. بۇن
بىلەن روزا تۇتقان كىشى بوغاكۆلىق قىلىش باسقۇچىدىن ئۆتۈپ، ب
زى ۋاقىتلاردا يۈز بېرىدىغان ئىرادىسىزلىك، ئۆزىنى ئاشلىق بىت
غان ئەھۋاللاردىن خالى بولۇشقا ئۆتىدۇ.

روزا تۇتۇش مەشرىق ۋە مەغرىپتىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ھەممىسى بىر ل
سىزدۇرىدۇ. مەسىلەن، پۈتۈن مۇسۇلمانلار بىر ۋاقىتتا روزا تۇتىدۇ، ب
ۋاقىتتا ئىپتار قىلىدۇ؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ رەببى بىردۇر، ئىبادىتى
دۇر.

روزا تۇتۇش ئىنساندا ئىچ ئاغرىتىش، قېرىنداشلىق تۇيغۇسى ۋە
مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىنى باغلايدىغان ھەمكارلىشىش، يارەملىشىش
ناسىۋىتىنى ھېس قىلىش كەيپىياتىنى پەيدا قىلىدۇ. يەنى روزا ت
قان ئادەم ئاچلىقنى ۋە ھاجەتنى سېزىش بىلەن باشقىلارغا رەھىم
لىشنى، پېقىرلىق، ئاچلىق، كېسەل ئاپەتلىرىنى يوقۇتىشقا
كە بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ئىنسانلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىجتىمائىي
ناسىۋەت كۈچىيىدۇ ۋە ھەممە ئادەم جەمئىيەتتىكى كېسەل ھالەتل
كە قارشى چارە تېپىشقا ھەمكارلىشىدۇ.

روزا تۇتۇش ئىنساننىڭ ھاياتىنى يېڭىلاش بىلەن كونا ھۈجەيرىلەرن
تاشلىنىشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئىنساننىڭ ئاشقازان ۋە ھەزىم ق
ئورگانلىرىغا راھەت بېرىدۇ. تەننى ساقلايدۇ؛ بەدەندە توختاپ قال
قالدۇقلاردىن (ئارتۇق ياغلاردىن) ھەزىم قىلىنماي قالغان تائا
دىن ۋە يېمەك - ئىچمەكلەردىن پەيدا بولغان بۇزۇلۇشلاردىن ياكى ھ
لىكلەردىن قۇتۇلدۇرىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «روزا تۇتۇڭلار، سا
سالامەت بولىسىلەر». ئەرەب دوختۇرى ھارىس ئىبنى كىلدە مۇند
دەيدۇ: «ئاشقازان كېسەللىكنىڭ ئۆيىدۇر، ساقلىنىش (پەرھىز تۇ
تۇش) ھەر داۋانىڭ بېشىدۇر».

يۇقىرىقىلارنى خۇلاسىلەپ ئېيتقاندا، روزا - ياراتقۇچىمىزغا بەدە
لەن قىلىنغان بۈيۈك بىر ئىبادەتتۇر. روزىنىڭ ئەجرىنى ئاللا
شەخسەن ئۆزى بېرىدۇ.

بىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ شەرتسىز مۇستەقىللىقىنى تەلەپ قىل
مىز! مۇستەقىللىق ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتقىچە كۈرەش قىلىمىز
ۋادىن ھېچقاچان ۋاز كەچمەيمىز، «يا مۇستەقىللىق، يا شەھەر٠پ ب
ئۆزلۈم ا!».

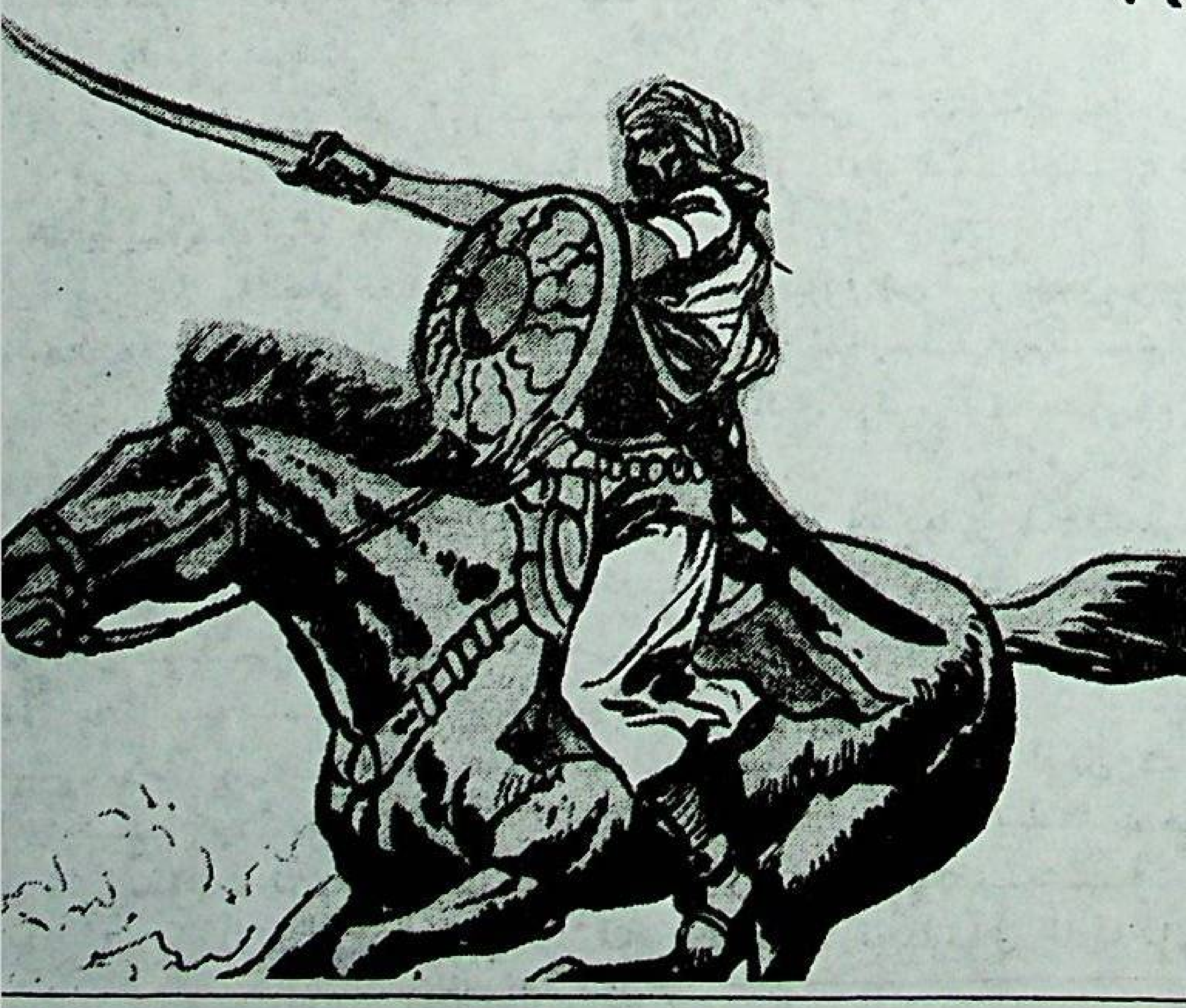

ئاپتونومىيە سەپسەتىسى

بېشى 5 - بەتتە

ۋاسىدا ھۆكۈمران بولۇشنى ئۇزۇندىن بۇيان ئارزۇ قىلىپ كەلگەن بىز كىشىلەر خىتاينىڭ ئۆز خەلقى ئۈستىدىن يۈرگۈزىۋاتقان ئاپتونومىيە مۇستەبىتلىكىدىن قىلچە ھۆررىيەت يوقمۇ - قانداق؟ تۈركىيىدە تۇرۇپ تۈركىيىدىكى خىتاي باش ئەلچىسىنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئاپتونومىيە رايونى دەپ داۋراڭ سېلىپ يۈرۈۋاتقانلىقىدىن ھۆررىيەت يوقمىدۇ؟ ئادەمنى ئەڭ ھەيران قالدۇرىدىغىنى شۇكى، ئاپتونومىيىنى ھەم خىتايلار قوبۇل قىلىدىكەن ھەم شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى پەش قىلىدىغان بۆلگۈنچىلەرمۇ قوبۇل قىلىدىكەن.

ئەپەندىلەر، بۇ ئىشتىن ۋاز كېچىڭلار! ئاپتونومىيە سەپسەتىسى بىلەن شەرقىي تۈركىستاننى قۇتقۇزۇش مۇمكىن ئەمەس. مىللەت تەلەپ قىلغان ئاپتونومىيە ھەقلىرىنى خىتايلار ئاللىقاچان ئاساسىي قانۇنىدا ئېلان قىلغان. دېمەككى، سىز ھېچقاچان تارىخ ئوقۇماپسىز، ياكى ئوقۇغان بولسىڭىزمۇ تارىخقا ھۆرمەت قىلىشنى خالىمايسىز. خىتايغا قارىغاندا نەچچە ھەسسە ئىنساپلىق كۆرۈنگەن ئېنگلىزلارنىڭ، روسلارنىڭ تەرغىپ قىلغان ئاپتونومىيىسىدىن دەرس ئېلىشنى ئۆگەنمەيسىز، سىلەرنىڭ بۇ سەپسەتىلەر خىتاينىڭ يەۋاتقان نېنىغا ياغ سۈرۈشتىن باشقا رول ئوينىمايدۇ، خالاس!

شېئىرىيەت سەھىپىسى

ئۆچمەس چىراق

مەرھۇم ئەيسا يۇسۇپ ئالىپ تېكىنگە ئاتايمەن

ئەمەتجان مەمتىمىن

ئىدىڭ سەن خەلقىڭگە ئۆچمەس بىر چىراق ،
قۇيۇلغاچ قەلبىڭگە ۋەتەن ئىشتىياق .
خەلقىڭ ئۈمىدى سەندىلام ئىدى .
ئارمانداكە تىنمىگۈبىزدىن بەك يىراق .

تارتتىڭمەن ئۆمرۈڭگە شۇنچە مۇشەققەت ،
خىتاينىڭ زۇلمىغا قىلمىغاچ تاقەت .
خەلقىڭگە ئۆگەتتىڭ كۆرەش مارشىنى ،
ئىزلىرىڭ خەلقىڭگە مىراس تا ئەبەت .

ۋەتىنىڭ ئىشقىدا كۆيۈپ كۆل بولەۋۈك ،
بىر ئۈمۈر ۋەتەن دەپ يىغلىمەڭ كۈتتىڭ .
تاغلارچە توسالغۇ ئالدىڭدا تۇرسا ،
ئىرادەڭ تاغلارنى تىتتىرتىپ ئۆتتۈڭ .

بىر ئەسىر ۋەتەن دەپ ھەسرەتتە ئۆتتۈڭ ،
مىللەتنىڭ غېمىدا ئۆرتەلماي تۈنەۋۈك .
قىلمىدىڭ خەلقىڭگە ئەسلا بىر مىننەت ،
ۋەتەننى ، مىللەتنى شۇقەدەر سۆيدۈڭ .

دۇنياغا ئاڭلاتتىڭ مىللەت دەردىنى ،
تونۇتتۇڭ ھەممىگە ئۇيغۇر نەسلىنى .
تۇتقازدىڭ مىللەتكە ئاي يۇلتۇز تۇغنى ،
كۆرسەتتىڭ خەلقىڭگە ھەقىقەت يولىنى .

ۋەتىنىڭ ،خەلقىڭگە بولۇپ سەن چىراق ،
يورۇتتۇڭ مىللەتنىڭ چۈشكۈن قەلبىنى .
پۇلاتتەك ئىرادەڭ بولدى نامايەن ،
يەتمەستىن ئارمانغا ئۆچتۈڭمۇ چىراق .

ياق ، سەن ئۆچمىدىڭ خەلقىڭ ئويغاندى ،
خەلقىڭگە تۇتقازدىڭ ئۆچمەس بىر چىراق .
ئىزلىرىڭ خەلقىڭنى باشلايدۇ ئەبەت ،
مىللىتىڭ قەلبىدە سەن مەڭگۈ هايات .

كىچىك چوڭ ھەممە يوللارغا توزاق قاپقان قۇرۇلماقتا ،
زەھەرلىك دورىلار ھە دەپ تومۇردا ماڭدۇرۇلماقتا ،
شۇڭا ئەلدە ئىناقلىق، ئىتتىپاقلىق ھەم بۇزۇلماقتا ،
غەرىپ ئەۋلادى مىللەتنى تۈگەتمەككە ئورۇنماقتا ،
زەھەرلەشتى بۇ ئەبلەخلەر زەھەرلىك رو چايان بولدى.
بىلىم بولسا خەلقىنىڭ كۆزلىرى ئاندىن ئېچىلماقتى،
بىلىم بولسا ۋەتەنگە نۇر چىراق ئاندىن يېقىلماقتى،
بىلىم بولسا زۇلۇمنىڭ ئىشكىلىرى ئاندىن يېپىلماقتى،
بىلىم بولسا تېپىلماس نەرسىمۇ ئاندىن تېپىلماقتى،
مائارىپنى بوغۇپ قويغاچ خەلق ئاڭسىز نادان بولدى.
بۈگۈن قانۇن سىياسەتلەر پۈتۈنلەي ساختا يالغاندۇر،
ھەقىقەتنىڭ، ئادالەتنىڭ ماكانى خانۇ ۋەيراندۇر،
ھەقىقەت ئىزدىگەنلەرنىڭ بىتەھقىق جايى زىنداندۇر،
بىشەملىكنى بۇ تونگۇزلار ھەققى قولغا ئالغاندۇر،
خەلقىنىڭ دەردىگە ھەرگىز قۇلاق سالمايدىغان بولدى.
ئۈززۈلمەمدۇ بۇ ھالەتتە خەلقىنىڭ ئارزۇ - ئارمانى،
تۇرىۋەرسە ئاقىۋەتتە تۈگەپ كەتمەمدۇ دەرمانى،
ھاقارەتكە قېلىۋەرسە ئازاپلانمامدۇ ۋىجدانى،
ھەمىشە بۇلغىنىۋەرسە تۇرامدۇ دىلدا ئىمانى،
دىمەك ئىقبالى مىللەتنىڭ قارا زۇلمەت تۇمان بولدى.
كۆتەر باشنى ئەي ئۇيغۇرا سېنى خەقمۇ تونۇپ قويسۇن،
ئۇقۇڭدا جان بېرىپ دۈشمەن، جەھەننەمدىن ئورۇن ئالسۇن،
زۇلۇم زىندانلىرى ئەمدى بولۇپ گۇمران پاچاقلانسۇن،
ۋەتەنمۇ ئازلىنىپ ھەم مۇستەقىل دۆلەتكە ئايلانسۇن،
ئازاتلىق ئىشقىدا بۇلبۇل چىرايى زەپران بولدى......

ئازاتلىق مارشى

ئېيتىنسا لوقمان

ئەي مىللىتىم، ئەي خەلقىم ئويغان ئەندى ئويغۇدىن ،
ئېچىپ كۆزۈڭنى باق جاھانغا ، كۆتەر سېنى ئادالەت .
قەددىڭ كېرىپ تۇر ئور نۇڭدىن ، قۇتۇل خەپلەت ئويقۇدىن،
ئۈزگىن زۇلۇم زەنجىرىنى زاۋال تاپسۇن جاھالەت .

چالدى بۈگۈن پۈتۈن دۇنيا گۈزەل ھۆرلۈك سازىنى .
قوشۇلماق ئۈچۈن ئاغۇ سازغا تۈزگىن سەنمۇ پولات مۇش .
ئاتالماسا ئىز مىزجان ھەم تۆكۈلمەستىن ئىسىق قان ،
كەتمەس باغدىن ياۋا تونگۇز ھەم يوقالماس غۇم ھوقۇش .

تۈركىستاندۇر - ئەزىز ۋەتەن ئەڭ سۆيۈملۈك ئانىمىز ،
فاشىستلارنىڭ زۇلمىدىن قان يىغلايدۇ ئاھ ئۇرۇپ .
ياتامدۇق بىز قۇتقۇزماستىن شۇ زۇلمەتتىن ئانىنى ،
سۈتلۈق بوغرا - ئوغۇزخاندەك ئەجدادى بار پەرزەنت تۇرۇپ .

« ۋەتەن سۆيمەك - ئىماندىن » دەپ قىلدى ئاللاھ ھەم ھىتاپ
ۋەتەن ئۈچۈن جىھات قىلماق ، ئەڭ ئۇلۇغ - شەرەپلىك قەرز
تاغدەك مىڭ يىل ياشاشتىن بۈركۈتتەك ياشاپ بىر كۈن ،
ۋەتەن ئەلنىڭ بەختى ئۈچۈن جاننى ئاتاش ئەڭ پەرز .

كۆكتىكى ئۈچار قۇشمۇ قوغدار ئۆز ئۇۋىسىنى ،
بىز ئىنسان تۇرۇپ يۇرتنى ئۇنۇتماق ئويات شۇنچە .
ئاشۇ ۋىجدان بۇرچىنى ئۇنتۇپ ۋەتەننى قول قىلىپ ئۆتسەك ،
ئۆچىرغايمىز بولۇپ ئاسى ئاللاھنىڭ قەھرىگە شۇنچە .

مەشئەل قىلىپ ئىمانىنى ، ئۇرغۇتۇپ ھەم ۋىجدانىنى ،
قەزەپ ئوتىنى ياقايلى قانغۇر قىزىل ھىتاي تەختىگە .
بەرسە ئاللاھ كۈچ - قۇۋۋەت يەتكەيمىز بىز مۇرادقا ،
ئويۇلتاشتەك ئويۇشۇپ بەك تۇرەيلى ئەتىگە .

« مۇخەممەس »

ئۇيغۇر ئوغلى

قاچاندىن بېرى چىلبۆرە ۋەتەنگە ھۆكۈمران بولدى،
خەلقىنىڭ ھال كۈنى دەھشەت خاراپلاشتى يامان بولدى،
زۇلۇمنىڭ دەستىدىن يىغلاپ يۈرەگى لەختە قان بولدى،
بۇلاقلار قاغجىراپ ئۈسسۇز زىرائەت گاڭ سامان بولدى.
ھۇقۇش سايراپ گۈلىستانلار ۋاقىتسىز خازان بولدى.
ئانا تۇپراقنى بۇ ئىپلاس ناپاق ئاستى قىلىپ كەلدى،
خەلقىنىڭ باشىدا ھەدەپ زۇلۇمنى قايىنتىپ كەلدى،
ئېزىپ - قىيناپ ھەمىشە جاننى زار قاخشىتىپ كەلدى،
جىنايەت پاتقىقىغا كۈنسىرى چوڭقۇر پېتىپ كەلدى،
ئېشىپ خۇي - پەيلى ھايۋاندىن گويا تونگۇز قاۋان بولدى.
ئەزەلدىن مىللىتىم ئەركىن ياشاپ كەلگەن خەلق تۇرسا،
جەدامۇ خۇددى ھايۋاندەك زۇلۇم ئاستىدا باشقۇرسا،
گۇناھكارمۇ سىزرۇشتۇرمەي سەۋەبسىز قامچىلاپ ئۇرسا،
نەگەر غىڭ - پىڭ دىسە شۇئان رەھىمسىزلەرچە باستۇرسا،
شۇڭا ئەلنىڭ غېمى تاغدەك، كۈنى ئاھۇ پىغان بولدى.
زوراۋانلار تەرىپىدىن يەر زېمىن مۇتلەق ئىگەللەندى،
خەلقىنىڭ پۇت قولى ھەتتا تولۇق زەنجىر كىشەنلەندى،
گويا قۇللۇق دەۋرىدەك پاجىئەلىك ھال شەكىللەندى،
لېكىن ئاچچىق ساۋاقىمىز بىر قەدەر چوڭقۇر يەكۈنلەندى،
رەقىبنىڭ قەستى تونگۇزدەك خەلققە ئاپ - ئايان بولدى.

غەرب دۆلەتلىرى شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا كۆڭۈل بۆلمەكتە

ئۆز خەۋىرىمىز : غەرب دۆلەتلىرى شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە يېقىندىن بۇيان ناھايىتى قىزىقماقتا. بۇنىڭغا ئەڭ كۈچلۈك ئىسپات شۇكى، 11 - ئاي ئىچىدىلا گېرمانىيىنىڭ ھامبورگ، بېلگىيەنىڭ بىريۇسسېل ۋە گوللاندىيىنىڭ ئامىستېردام شەھەرلىرىدە شەرقىي تۈركىستان تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە خەلقىنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالى توغرىسىدا خەلقئارالىق يىغىن ئېچىلدى. يىغىنغا خىتاي، ياۋروپا ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا مەملىكەتلىرىدىن كەلگەن نۇرغۇن مۇتەخەسسىسلەر، ئالىملار

ۋە ئاخباراتچىلار قاتناشتى. ئۇلار يىغىندا ئېلان قىلغان ماقالە ۋە تەتقىقاتىدا شەرقىي تۈركىستاننىڭ سىياسىي، جۇغراپىيىلىك ۋە ستراتېگىيىلىك ئورنى ۋە يەر ئاستى تەبىئىي بايلىقلىرى جەھەتتە زور ئەھمىيەتكە ئىگە بىر دۆلەت ئىكەنلىكىنى، لېكىن ئەپسۇسلىنارلىق يېرى، خىتاي دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان تاجاۋۇزچىلىق سىياسىتىنىڭ بۇ دۆلەتنى ھەر ۋاقىت پارتلاش ئالدىدا تۇرغان بومبا ھالىتىگە كەلتۈرۈپ قويغانلىقىنى ۋە شۇ سەۋەپتىن شەرقىي تۈركىستاندا يېقىندىن بۇيان، خىتاي دائىرىلىرىگە قارشى قوراللىق قوزغىلاڭغا ئاتلىنىش ئېھتىماللىقىنىڭ نامايەن ئارتىپ بېرىۋاتقانلىقىنى بايان قىلدى. ھەممە مۇنداق كۆرسەتتى، ئەگەر شەرقىي تۈركىستاندا يۈز بېرىۋاتقان قوراللىق قوزغىلاڭلارنىڭ سەۋەبى ھەل قىلىنمايدىكەن، ئۇ ھالدا، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىستان ھەتتا، يېقىندىن مۇستەقىللىققە ئېرىشكەن قازاقىستان، قىرغىزىستان تاجىكىستان قاتارلىق ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ ۋەزىيىتىدە مۇقىمسىزلىق بارلىققا كېلىشى مۇمكىن. شۇنىڭ ئۈچۈن خىتاي دائىرىلىرى شەرقىي تۈركىستانغا قاراتقان باستۇرۇش سىياسىتىنى دەرھال توختىتىشى، خەلقىنىڭ ئارزۇسىغا ئەمەل قىلىشى لازىم.

11 - ئاينىڭ 31، 22، 23 - كۈنلىرى ئېچىلغان بۇ قېتىقى يىغىنغا بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن تەكلىپ بىلەن قاتناشتى، ھەمدە خىتاي دائىرىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە قارىتا يۈرگۈزۈۋاتقان قىرغىنچىلىق سىياسىتى توغرىسىدا يىغىن ئىشتىراكچىلىرىغا مەلۇمات بەردى ۋە مۇنداق دېدى : «پۈتۈن دۇنيا خەلقىنىڭ شەرقىي تۈركىستان داۋاسىغا يېقىندىن ياردەم بولغاندا، خىتاينى باستۇرۇش سىياسىتىنى توختىتىشقا، خەلقىنىڭ ھەقلىق تەلەپلىرىنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇر قىلىش مۇمكىن».

خىتاي دائىرىلىرى ئۇيغۇرلارنى نەپەس ئالدۇرمايۋاتىدۇ

(تۈركىيە، «يېڭى يۈزيىل گېزىتى» نىڭ 1996 - يىل 11 - ئاينىڭ 20 - كۈندىكى ماقالىسى)، ئاپتورى : جۇشقۇن ئارال.

قەشقەر - تارىختا نۇرغۇن مەشھۇر تارىخىي شەخسلەرنى، تارىخىي يىپەكچىلەرنى ئۇچراشتۇرغان قەدىمىي شەھەر. ئۇيغۇرلار ئۇزاق زامانلاردىن بۇيان، ئۇيەردە مۇستەقىل مەۋجۇت بولۇپ پائالىيەت ئېلىپ بارغان. 10 - ئەسىرگە كەلگەندە، قۇدرەت تاپقان ئۇيغۇر تۈرك قارىخانىلار خانىدانلىقى قەشقەر شەھىرىنى ئۆزىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي مەدەنىيەت ۋە سودا مەركىزى قىلغان. غۇرلارنى

لېكىن، بۈگۈن، كوممۇنىست خىتاي «(شىنجاڭ) ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى» دەپ ئاتىۋالغان مۇستەملىكە سىياسىتى ئارقىلىق ئۇ قەدىمقى يىپەك يولىدا چاقناپ تۇرغان ئىزىنى ئۆچۈرۈش مەقسىتىدە بۇ شەھەرنى چەكلەنگەن شەھەر قاتارىدا ئىدارە قىلماقتا. خەلقئارا كەچۈرۈم تەشكىلاتىنىڭ ئېلان قىلغان ماتېرىياللىرىغا قارىغاندا، خىتايلار يېقىندا، قەشقەر شەھىرىنىڭ ئۆزىدىلا 100 گە يېقىن ئۇيغۇرلارنى ئېتىپ ئۆلتۈرگەن.

مەن تۈركىيە «ئا.ت.ۋ» تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى خەۋەرچىلىك بۆلۈمىنىڭ خادىمى. يېقىندا، شەرقىي تۈركىستاننىڭ پايتەختى ئۈرۈمچى، قەشقەر شەھەرلىرىنى زىيارەت قىلدىم. زىيارەت ئارقىلىق ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تۇرمۇشى ۋە روھىي ھالىتىدىن شۇنى ھېس قىلدىمكى، خىتاي دائىرىلىرى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى ئاتالمىش «جۇڭگودىكى مىللەتلەر پۈتۈنلەي باراۋەر، چېگرا رايوندىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت جەھەتتىكى تەرەققىياتىغا دۆلەت ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىدۇ» دېگەن سۆز ئىبارىلىرى بىلەن ئالداپ ئىدارە قىلىدىكەن، يەرلىك مۇسۇلمان تۈركىي خەلقىنىڭ مەنپەئەتىگە ھېچقاچان ئېتىبار بەرمەيتۇ.

شەرقىي تۈركىستاندا يۈرگۈزۈلگەن ۋەھشىيانە سىياسەتلەرنى ھەرگىز مۇخەللىقچىل سىياسەت دەپ ئېيتقىلى بولمايدۇ. كوممۇنىست خىتاينىڭ دېكتاتورا ئورگانلىرى ئۆزلىرىنىڭ دېكتاتورلۇق ۋەزىپىسىنى قانۇن بويىچە ئەمەس، ئۆز خاھىشى بويىچە ئىجرا قىلىدىكەن، دۆلەت، ھۆكۈمەت ئورگانلىرىغا يەرلىك مۇسۇلمان تۈركىي مىللەتلەر ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇلمايدۇ ياكى ناھايىتى ئاز ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. يەرلىك خەلق ئۆزىنىڭ ئارزۇسىنى، پىكىرلىرىنى ھۆكۈمەتكە ئېيتالمايدۇ بىگۇناھ خەلقنى خىتاي ھۆكۈمەت خادىملىرى بوزەك قىلىدۇ، زوراۋانلىق قىلىپ قانۇنىي رەسمىيەتسىزلا «ھۆكۈمەتكە قارشى چىققان» دەپ قولغا ئالىدۇ. ئۇلارنى ئۆز ۋەتىنىدە، ئىنتايىن زور ئازاپ - ئوقۇبەت تارتىشقا مەجبۇرلاپ، نەپەس ئالدۇرمايدۇ.

گېزىت باشلىقى : ئارسلان ئالپتېكىن
باش مۇھەررىر : شاخەلىل بوزقۇرت
گېزىتنىڭ تۈركىيە ئىستانبولدىكى ئادرېسى :

Gazete Sahibi
ARSLAN ALPTEKİN
Genel Yayın Koordinatörü
ŞAHHALİL BOZKURT
Gazete Adresi:

Ataköy 4. Kısım T.O. Blok No. 89/5
İSTANBUL - TURKEY　Tel. : (0212) 559 83 21

ئىزاھات : گېزىتىمىزدە ئېلان قىلىنغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ئاپتورلار ئۆزىدە، تەھرىراتتىن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez. İzin zikredilmeden iktibas edilemez